

tudja a magyar színházi élet hőskorának levegőjét. Finomak, mélyek nagy színészeinkről írott portéi. Természetesen különös figyelemmel kíséri a magyar és külföldi klasszikusok színpadi sorsát, az idevonatkozó sorokat olvasva látjuk talán legvilágosabban azt a nagy nemzeti hivatást, melyet az ország első színháza a múltban betöltött. A szépkiallítású könyvet számos, alig ismert kép díszíti.

Baróti Dezső dr.

Trócsányi Zoltán: Kirándulás a magyar múltba. Budapest: 1937. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

Trócsányi Zoltán kedves műfaját leghelyesebbet talán „történeti riport”-nak nevezhetnénk. Nem a történet nagy eseményei érdeklik, hanem az apró, hétköznapi dolgok, az, hogy mikép utaztak, bálóztak vagy éltek otthon a régi magyarok. A műfaj nem nagyigényű, de Trócsányi mégis úgy tud vele bánni, hogy soraiból a korok nagy mozgató erőit is meg tudjuk érezni, még akkor is, ha egy illemtanról vagy társalgási fordulatról beszél csak. Az ilyenfajta tanulmányok, azonkívül, hogy végtelenül szórakoztatók, egyáltalán nem feleslegesek, különösen nálunk, ahol a régi magyar életstílusra vonatkozó kutatások még gyerekcipőben járnak. Trócsányi munkássága ép ezen a téren hozott értékes eredményeket, tanulmányainak előttünk levő újabb kötete nemcsak a historikus figyelmet hívja fel érdekes művelődéstörténeti adalékokra, (Trócsányi keze alatt a száraz adalékoktól egyébként az eleven életet visszaadó műalkotás lesz) hanem a történet vagy irodalom tanárának is hasznos segédeszköze lehet.

Baróti Dezső dr.

A Pest-Budai árvíz 1838-ban, Szerkesztette: Némethy Károly. Budapest Székesfőváros kiadása. 1938.

A szép kiállítású kiadvány nemcsak az 1838-as árvíz történetét adja, hanem több oldalról bemutatja a főváros egykorú életét is. Így *Lászlóffy Woldemár Az árvíz műszaki leírása* c. cikkében igen érdekesen mutatja be az akkori vízrajzi viszonyokat és Duna szabályozásának problémáit, *Birbauer Virgil (Az 1838. évi árvíz hatása Pest építészetére)* a főváros modern városképének kialakulását rajzolja meg, *Horváth Henrik (Az árvíz a művészetben)* szintén túljut az egyszerű felsoroláson és az egykorú magyar művészet elvi kérdéséhez is komolyan hozzányúl. Bennünket legközelebről *Tolnai Gábor* különlenyomatban is megjelent tanulmánya (*Az árvíz és az irodalom*) érdekli. A tanulmány nemcsak a történeti szempontból szintén érdekes alkalmi versek seregét dolgozza fel, hanem alaposan foglalkozik a főváros irodalmi életével s az akkori pest-budai ízléssel is. Ez az ízlés az ú. n. *biedermeier*, melyet csak a legutóbbi években kezdünk helyesen értékeni, Magyarországon Zolnai Béla alapvető munkája óta. Tolnai finom analízissel vizsgálja meg ennek a jámbor, középszerű, de erkölcsi magatartása és munkaszeretete miatt feltétlenül rokonszenves életfelfogásnak pest-budai útját s ezzel szép példát mutat egy kor irodalmi átlag-ízlésnek alapos feldolgozására. A biedermeier és romantika viszonyáról írott sorok pedig még le-nem-

zárt kérdés további tisztázáshoz segítenek. Az árvízzel kapcsolatos részvétirodalom így komoly szellemtörténeti háttért nyert s rajta keresztül az egész akkori magyar irodalomra tekinthetünk ki. Magának az árvíznek alapos történetét *Asztalos Miklós* írta meg a kötet bevezető tanulmányában.

Baróti Dezső dr.

Ortutay Gyula: Parasztságunk élete. *Fényképezte Müller Miklós.* Officina Képeskönyvek. Budapest: (1937.)

A rövid, de eredményekben gazdag tanulmánynak igen kevés köze van a ma divatos szociográfiához, annak ellenére, hogy a cím valami ilyesmit ígérne. Ortutay nem kívülről, nem a szép tarkaszínű ruhákon vagy a sápadt arcokon keresztül közeledik a falu életéhez, hanem ennek belső törvényeit vizsgálja. A tömör tanulmány (mely egyébként a szerző eddigi munkáinak jó összefoglalása) így új hangot jelent a magyar néptudományban, határozott szembehelyezkedést azzal a racionális-pozitivistá felfogással, mely néprajzosaink munkásságát eddig szinte maradéktalanul meghatározta. Ez a szembehelyezkedés elsősorban Ortutay szociológiai látásmódjában, továbbá a paraszti élet irracionális elemeinek felfedésében áll. Helyesen hívja fel a figyelmet, hogy maga a paraszttársadalom sem egységes, hanem három alapvetően különböző csoportra oszlik, első a legnagyobb csoport, a *jobbágyparasztság*, melyet nemcsak a magasabb osztályokkal, hanem még a természettel szemben is passzív magatartás jellemez, az előbbivel ellentétes típus az alázattal teli életből felemelkedő, felfelé törekvő *lázadó* paraszt, míg a harmadik, a legtudatosabb réteg a *polgárisodó paraszt*, mely parasztságunk legerősebb, legéletrevalóbb törzsét jelenti, a szegedi paprika, a makói hagyma, gyümölcskulturánk stb., ennek a rétegnek nemes munkáját mutatják. A továbbiakban Ortutay a paraszti közösség régi törvényeinek bomlására mutat rá. Könyvének legérdekesebb része talán, a paraszti alkotások atmoszférájának vizsgálata. Ortutaynak különös érzéke van a népi kultúra csodás elemeinek vizsgálatához, ezzel a szemlélettel nem csak a modern ethnologiai irányokkal való belső rokonságát árulja el, hanem közel jut az új irodalomszemlélethez is. Különösen gondolatébresztő az a rész, ahol paraszti kultúrában a különböző történeti stílusok egymás-mellettségét, termékeny együttélését mutatja ki. Azt hisszük, hogy ez a szempont a „magas kultúra“ számos jelenségének vizsgálatára is alkalmas lehet s bizonyára nem véletlen, hogy a matematikai időszemlélet ellen immár nem csak a modern regény, hanem a történetírás is kezd lázadni. Összegezve benyomásainkat: kevés ilyen alapos és művelt könyvet olvastunk a magyar parasztságról, Ortutay meg tudott győzni arról, hogy néppel-való foglalkozás nem a szellem értékeinek tagadását, hanem ellenkezőleg, a szellem általunk ismert világának kibővítését jelenti. A művészi kiállítású könyvet Müller Miklós szép fényképei díszítik, melyek a tanulmány mondanivalójának megfelelően parasztságunk életének tárgyilagos képet igyekeznek elénkvetíteni.

Baróti Dezső dr.